

ТЕРМИНАЛ ХОЛАТЛАРДА БИРИНЧИ ЙОРДАМ

Қобилова Махбуба Елмурод қизи

Хамишралик иши фани ўқитувчиси

Норин Абу Али ибн сино номидаги

жамоат саломатлик техникуми

Телефон: +998993065319

Емаил: nisonovamahbuba5@gmail.com

***Annotatsiya:** Terminal holatlarda birinchi yordam deganda, hayotning so‘nggi bosqichi, hayot bilan o‘lim orasidagi holat tushuniladi. Bunda organizm yashashi uchun muhim bo‘lgan organ va sistemalar faoliyatida hatto tiklash mumkin bo‘lsa ham chuqur o‘zgarishlar ro‘y berib, gipoksiyakuchayadi. To‘g‘rirog‘I behushlik boshlansada nafas reflekslari va yurak faoliyati saqlanib turgan agoniya o‘ladi, agoniya va klinik o‘lim kabi 3 bosqichni o‘z ichiga oladi. Terminal holatning davomiyligi asosiy kasallikning og‘ir yoki yengilligiga va organizmni jonlashtirish chora tadbirlari ko‘riladi.*

***Kalit so‘zlar:** Terminal holat, agoniya, nafas reflekslari, klinik o‘lim, Buyruqli davolash usuli, himoyachi nuqtai, xolistik yondashuv, Ritmik bosimlar, tashqi shikastlovchi omillar, sun‘iy nafas, suyak chiqishi, suyak sinishi, zaharlanish, hushdan ketish, jarohatlanish, Don't Panic, kompressiya.*

KIRISH

Terminal holatlarda birinchi yordam—baxtsiz hodisalar ro‘y berganda, kishi shikastlanganda yoki to‘satdan kasal bo‘lib qolganda uning hayotini asrab qolish va yomon asoratlardan omon qolishi uchun ko‘rsatiladigan tez va oddiy tadbirlar majmui; shifokor yetib kelguncha yoki ularni shifoxonaga olib borguncha amalga oshiriladi. Birinchi yordam o‘z-o‘ziga yoki boshqalar tomonidan (o‘zaro) ko‘rsatilishi mumkin. Shikastlangan odam jarohatini o‘zi bog‘lay olsa, zaharlanish alomati bo‘lganida, mast, ko‘p suyuqlik ichib me‘dani yuvish va qayt qilishga quvvati kelsa, o‘z-o‘ziga Birinchi yordam

ko'rsatishi mumkin. O'zaro Birinchi yordam odatda boshqa kishi tomonidan ko'rsatiladi. Kishining hayoti xavf ostida qolganda, mast, qon ketganda, tok urganda, zaharlanishda, koma, shok va boshqa holatlarda darhol Birinchi yordam ko'rsatish zarur.

Keyingi ko'rsatiladigan tibbiy yordam Birinchi yordamning qanchalik to'g'ri ko'rsatilganligiga bog'liq. Mast, suyak ochiq singanda bog'lov va shina (taxtakach)ning tez va to'g'ri qo'yilishi ko'pincha shok va boshqa og'ir kasalliklarning oldini olishga, shikastlanib behush yotgan kishini yonboshi bilan yotqizish traxeya va bronxlarga qusuq massasi hamda qon ketib qolmasligiga yordam beradi. Asosiy qism Birinchi yordam uch xil tadbirlar majmuasini o'z ichiga oladi:

1) tashqi shikastlovchi omillar (elektr toki, bosib qolgan og'ir narsa va boshqalar) ta'sirini darhol bartaraf etish yoki shikastlangan kishini noqulay sharoitdan xoli qilish (suvdan, o't tushgan joydan olib chiqish va boshqalar); 2) shikastlanish tarziga qarab Birinchi yordam ko'rsatish (bular haqida q. Suyak chiqishi, Suyak sinishi, Zaharlanish, Hushdan ketish, Jarohatlanish, Kuyish va b.); 3) yaqin atrofdagi kasalxona, poliklinikaga yetkazish. Odam to'satdan betob bo'lib qolganida, turli xil baxtsiz hodisalar ro'y berganida, albatta tez yordam chakirish, noiloj qolgan hollarda duch kelgan transportda davolash muassasasiga olib borish zarur [1].

To'g'ri Birinchi yordam ko'rsatish uchun doim tegishli bilim va malakani oshirib borish lozim. Ishxona, avtomashina va uydagi dori qutichasida Birinchi yordam uchun zarur bo'lgan hamma narsalar bo'lishi kerak. Yoqimsiz holatlar kutilmaganda ro'y berishi mumkin, shu bois har qanday vaziyatda ham ularga tayyor turish kerak, ayniqsa boshqa bir insonning hayoti sizning ko'nikmalingizga bog'liq bo'lsa. Don't Panic birinchi yordam ko'rsatish bo'yicha har bir inson bilishi kerak bo'lgan besh asosiy tamoyili bilan bo'lishdi. Sun'iy nafas har bir inson bilishi kerak bo'lgan elementar reanimatsion xatti-harakatlar sirasiga kiradi. Jabrlanuvchiga kislorod yetkazish uchun shunchaki yuzma-yuz nafas olishning o'zi kifoya, deb o'ylamang.

Birinchi navbatda, nafas yo‘llarini tekshirib, zarurat tug‘ilgan taqdirda, biror bir predmet, qon yoki balg‘am bo‘lsa, tashqariga chiqarib tashlash kerak. Ilk 10 havo yuborishni tezlikda bajaring, keyin esa bir daqiqada 20 nafas ritmini qo‘llang. Yodingizda bo‘lsin: agar insonning ko‘krak qafasi ko‘tarilayotgan bo‘lsa, demak, barchasi to‘g‘ri ketmoqda. Agar jabrlanuvchining pulsi yo‘qligini sezsangiz, yurakni massaj qilish kerak. Ko‘krak qafasining eng qisqa va tor qismini aniqlang va uning chetidan 2-3 santimetr o‘lchang -bu kompressiya nuqtasi bo‘ladi. Kaftning asosini shu yerga qo‘ying, uni ikkinchi kaft bilan yoping -bosim aynan shu qismlar bilan amalga oshiriladi. Ritmik bosimlarni kuchli, vertikal yo‘nalishda amalga oshiring. Biroz ter to‘kishingizga to‘g‘ri keladi: chastota daqiqasiga 110 martani tashkil qilishi kerak. Puls bo‘lsa, yurak massajiga hojat yo‘q [2].

XULOSA

Terminal davrda hamshiraning tutgan o‘rni: 1) Bemor bedavo kasalga chalingani va hayot jarayonining yakuniy bosqichida ekanligini tushunib, uning hayot tarziga hurmat qo‘rsatishi zarur. 2) Terminal bemorning jismoniy, ruhiy, ijtimoiy ruhia azoblarining o‘zaro murakkab aloqasini ifodalovchi umumiy azoblarni tekshirish va ularni bartaraf qilish yoki yengillashtirishga harakat qilish lozim.

3) Xolistik yondashuv asosida bemorning hayot sifatini oshirishda malakali yordam ko‘rsatish. 4) Himoyachi nuqtai–nazaridan yordam ko‘rsatib bemorning hohish–irodasini hurmat qilish. 5) Terminal bemorning oila a‘zolarining azoblarini tushunish va yordamni ko‘rsatish. 6) Buyruqli davolash usulida hamshiralik parvarishi bo‘yicha mutaxassis sifatida o‘z vazifalarini amalga oshirish. O‘lim mazmuni va mohiyati. Inson uchun o‘limga bo‘lgan munosabat inson turmushining qaysi tomoniga e‘tibor berishimizga ko‘ra farq qiladi. Odatda har qanday tirik jonga o‘lim yozilgan. O‘lim biologik organizm sifatida hayot faoliyatining tugashini anglatmaydi, insonning hayot faoliyatining tugashi va xulosalari chiqarishni ifodalab, ancha chuqur ahamiyatga ega [3].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YATI:

- 1.Hamraev A. J., Alimov A. V., Ahzamxo'jaev T. S. “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari”. Toshkent, “Zar qalam” nashriyoti, 2005 yil.
- 2.Muxtorov M. X., Qaxxorov I. K. “Reanimatsiya asoslari” Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2005 yil.
- 3.Razikova I. S., Alikulova D. Ya. “Gerontologiyada xamshiralik ishi” o'quv qo'llanma